

Tartalomjegyzék [Erdélyi Múzeum - 62. kötet, 2000. 3-4. füzet] Kezdőlap[+ betűméret](#) | [- betűméret](#)

stílus 1 (fehér) stílus 2 (fekete)

Biczó Gábor

Asszimiláció és identitásváltás küszöbén:**egy észak-erdélyi református magyar szórvány, Domokos esete^[1]**

Domokos iránti fokozott érdeklődésünk 1996 nyarán kezdődött, amikor első alkalommal töltöttünk hosszabb időt a községben. Egy szép nyári napon helyi vezetőnkkel a Ciblesen jártunk kirándulni, mikor hirtelen támadt nyári zápor órákra beszorított bennünket a csobánok esőállójába, egy roppant egyszerű, három oldalról nyitott tákolmány alá. A vihar dübörgése szolgáltatott „zenei” háttérrel ahhoz az emlékezetes első beszélgetéshez, amely a Domokos, illetve tágabb értelemben a Láposi-medence szórványmagyarosságának asszimilációjára irányuló kérdéseket, éppen a szituáció extremitásának okán, drámai erővel vetette fel. Vezetőnk, aki negyvenes éveinek közepén járó egyedülálló férfi volt, saját sorsán keresztül tárta fel előttünk a nyelvromlás, az identitásvesztés és mentalitásváltozás, olvasatában tragikus folyamatát. Számára a depraváció legfontosabb tünete az, hogy a közösségből elmúlt az éneklés szeretete. Erről egyébként később is igen sokan és fájdalmasan beszéltek. De mi is vezetett ide, a még nem is olyan régen virágzó falu lassú felszámolásához, önfelszámolásához? Jelen előadásban a kérdésre adható lehetséges válaszok egyikét az asszimilációkutatás fogalmi keretei között kíséreljük megadni.

Domokos (Dămăcușeni) a Ciblesről lefutó Szócs és Lápos patak találkozásánál fekszik, alig két kilométerre a járásközponttól, Magyarlápostól. A község fekvésére jellemző, hogy a Láposi-medence egyik legmélyebben fekvő települése, a székelyföldi medencékhez hasonlóan klimatikus viszonyai meglehetősen szélsőségesek. A környéket a Cibles 1840 m magas vulkáni kúpja uralja, mely légvonalban mindössze 20 km-re található a községtől északkeleti irányban.

Domokost az oklevelek 1325-ben említik először Szócsfő néven. Benépesedésére vonatkozóan biztos források nem állnak rendelkezésre. Kádár József feltételezése szerint lakói esetleg Kővár őrségéből rekrutálódtak. A katona népességtől származó lakosság mítoszát mindenesetre alátámasztotta a domokosiak helytállása az 1848–49-es szabadságharcban. Kádár történeti kutatásaira hivatkozva 1890-ben publikált művében „páratlan hazafiságú községnek”, a forradalom szilárd támaszának nevezte a községet.^[2]

Domokos hagyományos gazdasági struktúrája az elmúlt évtizedekben lassú átalakuláson ment keresztül. A faluban a növénytermesztése a vezető szerep, és bár az állattenyésztés, különösen a juhok tartása a második világháború előtti évekhez képest visszaszorult, a teljes háztáji gazdaságoknak a kváziönellátásra törekvő családi gazdaságok egzisztenciális viszonyainak szinten tartásában fontos szerep jut. A község szántói a környező patak völgyekben elhúzódó, gyenge termőképességű, rossz vízháztartású talajokból álló területek, melyek inkább a legeltetésnek, mintsem az intenzív növénytermesztésnek kedveznek.^[3] Ugyanakkor a környező, főleg a Cibles-alji falvakhoz képest Domokos területei még mindig sokkal alkalmasabbak földművelésre, mint a magasabb térszín, ahol a talajminőség eleve rosszabb, illetve az intenzív kilúgozás a talajerő-utánpótlás hatékonyságát erősen csökkenti. Ennek Domokos regionális gazdasági jelentősége szempontjából kiemelkedő fontossága volt, mivel lehetővé tette, hogy a község és a Láposi-medence falvai között kialakult természetes munkamegosztás eredményeként, specializálódásával meghatározó szerepre tegyen szert. A környező településekkel folytatott intenzív kereskedelem lehetővé tette, hogy a községben termelt zöldséget, gyümölcsöt, finoman feldolgozott gyapjút, háziipari terméket viszonylag magas csereértéken értékesítsék. Domokos meghatározó elemévé vált egy kifinomult szimbiotikus regionális gazdasági struktúrának.

A második világháború után Domokos relatív és lokális gazdasági súlyának csökkenéséhez hozzájárult az infrastruktúra fejlődése, ami az elszigetelt területek szervezett ellátását megkönnyítette, és aminek kialakítása szoros összefüggésben volt az ún. szocialista területfejlesztéssel; a magyarláposi helyiipar (varroda, ládagyár, tejgyár) fejlődése, ami hozzájárult az adminisztratív funkció szerepének további erősödéséhez; az erzsébetbányai érc-kitermelés fejlődése; valamint az erdőipar általános fejlődése. A hagyományos családi gazdaságokban keletkező munkaerő-felesleg foglalkoztatását egészen az 1990-es évekig biztosították a helyi ipari létesítmények, illetve a kollektív gazdaság.

Domokos rövid általános jellemzése semmi különösét nem tartalmaz, ami kiemelkedő figyelmet érdemelne. Az identitás- és mentalitásváltás elemzése előtt tekintsük át röviden Domokos és környezete etnodemográfiai jellemzőit.

Domokos a Láposi-medence egyetlen többségében magyarlakta települése. A közvetlen szomszédságában található községek mindegyike román; Rogoz, Alsószőcs, Láposdebrec, Rohi. A határos települések közül egyedül Magyarláposon található rohamosan asszimilálódó, az 1992-es népszámlálás adatai szerint 13% (1838 fő) magyar lakosság, amiből kb. 900 fő él a szűkebb településen. A Láposi-medence etnikai összetételében már a 19. század közepén kezdődött népszámlálások eredményei is a román népesség túlsúlyáról tanúskodnak, és ez valószínűsíthetően a 14–15. század óta domináns jellemző. Ennek fő oka az lehet, hogy a magyar népesség elsősorban néhány Kővár környéki falut – a Lápos folyó áttörése és a Szamos völgye között, az egykor kiemelkedő fontosságú vár szolgáló népességét biztosítva –, valamint a Bethlentől északnyugatra fekvő Csicsó vára körüli településeket lakta. Ez a vidék, bár nincs nagy távolságra a Láposi-medencétől, kedvezőbb feltételeket kínált a földművelés és a kereskedelem számára, mint a *montán zóna*, melyet, ahogy Erdély-szerzte, itt is román pásztorkodó népelemek uraltak.

Domokos tágabb értelemben vett környezetének etnikai összetételére jellemző változás tendenciája az elmúlt évszázadban a folyamatos és fokozatos asszimiláció volt. Domokos eredetileg, egészen a román közigazgatási határ-újraszervezésig először Belső-Szolnok, majd Szolnok-Doboka vármegyéhez tartozott, végül a magyarláposi járás egészében Máramaros megyéhez került. Domokos helyzetének értelmezése szempontjából fontos egy pillantást vetnünk a mai Máramaros megye etnikai összetételét bemutató táblázatra:

1. táblázat.

Máramaros megye etnikai arányainak alakulása a 20. században
(Az 1968 utáni megyeterületre számítva)

	<i>román</i>	<i>magyar</i>	<i>ukrán/ruszin</i>
1900	176 004	51 229	13 228
1910	189 886	62 174	14 820
1920	200 021	31 173	–
1930	220 513	34 814	17 800
1941	224 463	67 357	19 084
1956	284 790	51 300	24 730
1966	339 361	55 609	28 694
1977	394 500	57 897	32 500
1992	436 281	54 788	36 829

A román népesség fokozatos és egyre intenzívebb etnikai dominanciáját figyelhetjük meg. 1900-ban a lakosság kb. 66%-a, míg 1992-ben már a megye népességének 85%-a román nemzetiségű.

Ezzel szemben a magyar népesség aránya a megye teljes lakosságában az 1900-ban mért 19%-ról 1992-re 10%-ra csökkent. A magyar népesség számarányának változásában két jellemző időszak adatait érdemes megfigyelni. Az első világháború után a magyarok arányának az elköltözések, illetve az ingadozó magyarság miatt felére történő csökkenése, majd a második bécsi döntés után a magyar adminisztráció újraszerveződésével gyakorlatilag az 1930-as adatokhoz képest a magyar népesség megduplázódása ment végbe. A második világháború után a természetes növekedés aránya elmaradt a román, de az ukrán népesség növekedése mögött is. 1992-ben gyakorlatilag ugyanannyi magyar élt Máramarosban, mint a századfordulón, vagyis a stagnálás azt jelenti, hogy a magyar lakosság természetes szaporulata részben asszimilálódott, részben elvándorolt.

Az asszimilációs tendencia vizsgálata a Láposi-medence településeinek etnikai arányaiban bekövetkezett változásokra vonatkozóan nagyon hasonló sajátosságokat mutat. Az alábbi táblázat a négy legfontosabb, részben magyarok által is lakott település: Magyarlápos, Erzsébetbánya, Oláhlápos és Domokos adatait hasonlítja össze:

2. táblázat

A Láposi-medence magyar és román népességének változása
1850–1992 között

	Erzsébetbánya		Magyarlápos		Oláhlápos		Domokos	
	m	r	m	r	m	r	m	r
1850	435 n	529	1053	280	81	1692	604	8
1880	784 a	530	1086	398	400	2044	716	45
1890	710	476	1443	437	427	2256	760	54
1900	809	404	1493	542	249	2502	725	59
1910	1050	220	2120	403	236	2513	759	53
1930	674	371	866+ 577 (j)	823	82	2839	729	42
1941	1251	108	1517	590	171	2879	777+ 105 j	20
1956*	1271 n	1512	1960	9617	49	3271		
1966*	1364 n	2407	1878	10 409	19	3469		

1977*	1355 n	1967	1904	11 165	12	3907		
1992*	1202	1883	1838	12 278	24	3851	kb. 900	80

* községi és városi szinten megadott adatok

j jiddis anyanyelvűek

Erzsébetbánya és Kohóvölgy lakossága a helyi ércbányászathoz és kohászathoz kapcsolódóan betelepült vagy inkább betelepített népesség. A magyart anyanyelvűkként beszélők túlnyomórészt római katolikus vallásúak, és ebben, valamint etnikai származásukat tekintve sem hozhatóak kapcsolatba Domokos és Magyarláros magyar lakosságával. A fokozatosan kialakuló bányaipari komplexum kiszolgálásához szükséges szakképzett munkaerő felvidéki cipszerekből és kisebbrészt szlovákokból rekrutálódott. A rendelkezésre álló adatokból kihámozható tendenciák az erzsébetbányai etnikai viszonyok alakulásának utolsó másfél évszázadát pontosan tükrözik.

A folyamatban ismét figyelemre méltó az 1910-es, az 1930- as, majd 1941-es népszámlálási adatok összehasonlítása: ingadozó „magyarok”, valamint a migráció jelensége. Ugyancsak fontos összehasonlítási szempont az 1956 és 1966 között, a bányászat, az erőltetett iparosítás következményeként a román anyanyelvűek lélekszámának megnövekedése, ami az 1930. és 1966. évek közötti viszonylatban a népesség ötszöröződését jelentette. A tendenciát az is csak elhanyagolható mértékben árnyalja, hogy az 1966-os népszámlálás adatai „községre” vonatkoznak, mivel Erzsébetbányához közigazgatásilag csak Kohóvölgy tartozik, ahol ugyanez a folyamat és etnikai arányok jellemzőek.^[4]

Magyarláros asszimilációs viszonyainak elemzése a magyar anyanyelvű népesség eltérő rekrutációja ellenére sok hasonlóságot mutat. Míg a járásközpontban az etnikai arányok 1850-ben 1:4, addig 1941-ben 1:2,5; ugyanakkor 1992-ben a román lakosság lélekszáma többszöröse a magyarnak. Itt az arányok értelmezésénél figyelembe kell venni 1944-ben Magyarláros zsidó lakosságát (kb. 700 fő), amely a népszámláláskor magát részben (kb. 400 fő) magyarnak vallotta. Ugyancsak figyelembe kell venni, hogy a *községekre* számított adatokban megjelenik a Magyarláros közvetlen környezetében található, már a 19. század közepén is többségében románok által lakott települések lakossága (Rohi, Rogoz, Kisdebrecen, Lápospataka, Láposhidegkút és Borkút). Ettől eltekintve az asszimiláció látványos.

A kérdés az, hogy a tendenciák ismeretében mi volt az oka, hogy Domokoson egészen a legutóbbi évekig a lakosság 90%-ban megmaradt református magyar nyelvszigetként (észak-mezőségi nyelvjárás) a Láposi-medencében.^[5] A statisztikai adatok elemzéséből kitűnik, hogy a község lélekszáma nagyságrendileg nem változott, az 1850-es 612 fő, az 1900-as 784 lélek ma kb. 950–1000 fő. Feltűnő, hogy az etnikai viszonyok ingadozása ugyancsak minimális, a kutatás részeként felvett census (1998. július) eredményei nem különböznek radikálisan az 1941-es etnikai arányoktól. Ezek szerint Domokoson a lakosság kb. 10%-a vallja magát ortodoxnak.

Ezek után vegyük szemügyre, hogy valójában mit is leplez ez a kifejezetten stabilnak tűnő állapot. Vizsgáljuk meg az asszimilációs folyamat jellemző mutatóját, az identitás változását Domokoson!

A község speciális helyzetéből következik, hogy az itt élők identitásának jellemzése összetett feladat. Az identitásfaktorok meghatározását és ezek jellemzését részben a felvett kérdőívek adatai, de elsősorban az interjúk szövegeinek elemzése alapján végeztük el. A domokosi magyarok identitása heterogén, többszörösen összetett identitás, melyet meghatározó motívumai szerint: a lokális identitás, az etnikai identitás és a nyelvi identitás fogalmi keretei között elemezhetünk. A forrásadatok elemzése azt mutatja, hogy a három tényező jelentősége generációnként és nemenként egyaránt változhat. Sőt fontos eltéréseket lehet kimutatni egyes személyek identitásjegyei között annak függvényében, hogy az egyéniség identitása mennyiben reflektált attitűd, tudatos pozíció, avagy mennyiben spontán tükrözése a szociokulturális tradíciónak. Jelen elemzésben csak néhány fontosabb összefüggés vázolására teszünk kísérletet.

1. *Lokális identitás.* A domokosiak lokális identitását elsősorban a földhöz, a földtulajdonhoz való viszonyukkal jellemezhetjük. Az értékonzervatív hagyományoknak megfelelően a társadalmi hierarchiában elfoglalt hely és a birtokolt, valamint a megművelt földterület nagysága között szoros kapcsolat van. A birtokolt föld minősége, fekvése, a rendelkezésre álló családi munkaerő, a bér munka igénybevételének képessége azok a presztízstényezők, melyek meghatározzák egy személy pozícióját és lehetőségeit a közösségben. A megkérdozett idősebbek spontán fiziokraták. Ez azt jelenti, hogy számukra kizárólag a földművelés értékteremtő gazdasági tevékenység. Mivel a rendelkezésre álló földterület nagysága korlátozott volt, ezért a társadalmi státusz kötött; a domokosi társadalom eredetileg kasztszerűen merev volt.

A modernizációs folyamatok hatására az újabb generációknak a földhöz való viszonya megváltozott. A szocialista tervgazdálkodás jegyében létesített üzemek, bányák, magyarláposi közhivatalok a kollektivizálás után a korlátozott földtulajdon következtében felszabaduló és nem a mezőgazdaságban maradó munkaerőt minden nehézség nélkül foglalkoztatták. Számukra a mezőgazdasági munka a háztáji kiegészítő tevékenységet jelentette. Az 1989-es fordulat után a veszteséges üzemek összeomlásával a munkanélküliség a domokosiak egy részét újra a gazdálkodásba kényszerítette. Mozgatóke híján egyetlen alternatívaként a magyarországi munkavállalás kínálkozott, amivel főként a fiatalabb generációk éltek. A különböző forrásokból adoptált normák, értékek egyetlen közös vonása, hogy Domokos társadalmát alapvetően megosztották, a földhöz mint hagyományos identitás-konstitúciós alaptényezőhöz való viszony megváltozott: a lokális identitás egymásnak ellentmondó típusai életstratégiák formájában különültek el egymástól. Az idősebb, még földműveléssel foglalkozó generációk számára a földtulajdon piaci és eszmei értéke miatt egyaránt a legfontosabb értéktényező, az egzisztenciális biztonság garanciája. A munkájukat elveszített kényszergazdálkodók számára a földtulajdon piaci értéke mint az egyetlen megélhetési forrás tételeződik. Számukra a földtulajdonnak nincsen presztízserő, viszonyuk gyakorlatias, ugyanakkor a mezőgazdasági munka kényszerét korábbi tevékenységükhöz képest deklasszációként élik meg. A munkával rendelkező domokosiak, valamint a Magyarországon munkát vállalók számára a földtulajdon presztízserője és piaci értéke egyaránt megszűnt. Számukra a föld a kevéssé kifizetődő robot szimbóluma. A földtulajdon kérdése, az ennek a bázisán szerveződött *sensus communis* többé *de facto* nem az egységes domokosi lokális identitás forrása, hanem magának az identitásnak egyik alapját jelentő földtulajdon felszámolásának oka. Mit is jelent ez?

Mivel a környező román falvakban manapság fizetőképes kereslet van a domokosi birtokok iránt, a társadalmi felemelkedésben reménykedő eltelepülő fiatalok és a Magyarországra vándorló családok a feleslegessé váló családi örökségen szívfájdalom nélkül adnak túl. Ami az idősebbek elbeszélése alapján még tíz esztendővel ezelőtt is elképzelhetetlen volt, az napjainkban erősödő tendencia. Sőt a munkából kiöregedő idősebbek, akik földjüket már nem képesek művelni, viszont a családjuk fiatalabb generációi már végleg eltelepültek Domokosról, maguk is szívesen adják el román gazdáknak földjeiket. A föld paragon hagyása presztízsveszteség, amit az újabban meggyökeresedő „szokás” szerint azzal ellensúlyoznak, hogy még az esetleges kínálkozó domokosi vevő esetében is a szomszédos román községekből érkező vásárlót részesítik előnyben. A látszólag irracionális döntés mögött világos logika húzódik. Ha a család már nem képes művelni földjét, akkor annak eladásával legalább más konkurens domokosi családok birtokát és ezzel társadalmi presztízst ne növelje. A domokosiak földtulajdona a rogozi és alsószőcsi földvásárlók miatt az utóbbi három-négy esztendőben folyamatosan csökken. A földtulajdonhoz való viszony megváltozásával, a társadalmi kohézió garanciáját jelentő folyamatosság megszűnésével és a kvázimodernizáció következményeként kialakuló leplezett törésvonalak mentén húzódó generációs érdeklentét konfliktussá fejlődésével a lokális identitás fragmentációja visszafordíthatatlanná vált.

2. *Etnikai identitás.* A domokosi magyarság etnikai identitását alapvetően befolyásolta az a tény, hogy a község lakosai túlnyomórészt református vallásúak. A községben a lassan beszivárgó ortodox románok mellett gyakorlatilag más felekezet hívei nem találhatóak meg – a szekták tevékenysége, ellentétben például a mezősegi magyar szórványokkal vagy a környező román településekkel, még kevéssé jelentős.

Ugyanakkor a pasztorizáció relatív gyengeségét mutatja, hogy Domokos unikális helyzete ellenére 1996 óta három tiszteletes fordult meg a községben. Ez nyilvánvalóan kapcsolatba hozható azzal, hogy a szórványban szolgálatot teljesítő fiatal lelkészek számára egy Domokos adottságú hely száműzetés és semmiképpen sem perspektivikus pozíció. Nehéz megítélni, hogy a szélsőséges fluktuációhoz mennyiben járul hozzá az a tény, hogy az istentiszteleteket látogatók száma fokozatosan csökken, illetve hogy a református egyház befolyása általában, különösen az ifjabb generációk körében általános tekintélyvesztéshez vezetett. Még csak a megfigyelés szintjén sikerült azonosítani olyan, a népi vallásosság, elsősorban román hatásra egyre intenzívebbé váló megnyilvánulásait, mint a boszorkányság intézménye. Meglepő, de jelenleg Domokoson négy „praktizáló” boszorkány található, akik a község mindennapi életére, úgy tűnik, újra egyre nagyobb

befolyást gyakorolnak. (Ennek elemzése további kutatásokat igényel.) Összegezve: a valláshoz való tradicionális viszony megváltozása három szempont alapján jellemezhető: a szekularizáció, ami mint általános kortünet a domokosi társadalom egészét áthatja; ennek következménye a református egyház fokozott tekintélyvesztése; és harmadsorban részben ebből következik, hogy az ortodoxiához szervesen kapcsolódó népi vallásosság bizonyos intézményei iránti igény az elégtelen pasztorizáció miatt felerősödik.

Az idősebb domokosiak magukat mélyen vallásos, református magyar emberként határozzák meg. A nemzet mitológiájának pontos ismerői, szószólói és hívei. Az indentifikáció szempontjából ezek a kategóriák a fiatalabb generációk számára csak részben vagy egyáltalán nem érvényesek. A modern életvilág kereteinek megszervezésével a többségi román környezetben az etnikai identitás tudatos vállalása vagy esetleges hangsúlyozása olyan hátrány, amit kevesen vállalnak. A jelenséget számos fiatal domokosi életpályájával bizonyíthatjuk. Ezek közül is kiemelkedik annak a fiatalembernek a története, aki 1996-ban a Ciblesen és közvetlen környékén tervezett domokosi központú ökoturisztikai vállalkozás szellemi atyjaként tűnt fel. 1998-tól először a környéken, majd Bukarestben a sikeres és önmenedzselő „pozitív” életszemlélet apostolaként Amway-ügynökként dolgozik. Az etnikai identitás leértékelődése tehát a Láposi-medencében elsősorban nem a befogadó, a többségi kultúra averziói miatt megy végbe, hanem sokkal inkább annak következtében, hogy a modernizációs diskurzusok értékplurális kategóriái között az *ethnosz* kevésbé szalonképes összefüggés.

Az etnikai identitás alakulásában megfigyelhető legújabb tendenciák árnyalják a statisztikai adatokból kirajzolódó képet. A domokosiak etnikai identitását jellemző magatartást intenzív szeparáció, korlátozott szegregáció és ideális integráció egyidejűleg jellemzi. De mit is jelent ez?

Igyekeztek, hogy sorsukból következően éppen a Láposi-medencében kellett óvni etnikai identitásukat, szükségszerűen vezetett a tudatos *szeparációhoz*. Ezt mind a mai napig a kulturális fölény mítoszában a domokosiak többsége számon tartja emlékezetében.^[6] A megkérdezett domokosi interjúalanyok általános véleménye szerint mindig igyekeztek magukat elhatárolni a környező román falvak népességétől. Még az endogámia fokozott veszélye ellenére is a közelmúltig kifejezetten intoleránsak voltak a vegyes házasságokkal szemben. A szociális kapcsolatok a két etnikum között ugyancsak generációs, vagyis a saját életstratégia függvényében alakultak. Míg az idősebbek elsősorban tárgyilagos gazdasági kapcsolatot ápoltak a környező falvak lakosságával, addig a fiatalabbak az életvitel és az életelvek konvergenciájából következően már barátságokat, a személyesség mélyebb szintű kapcsolatait tartották fenn.

A szeparáció gyengülésének több jelét is megfigyelhetjük. A románok betelepülését akadályozó konszenzus gyakorlati kontrollfunkciója megszűnt, ezért román családok már nemcsak házasság vagy rokon kapcsolatok útján, hanem az üres házakba települve is megjelennek. Egy másik, éppen idősebb domokosiak által panaszkodott eset, mikor helyi fiatalok a kocsmában a magyar–román futballmérkőzésen Romániának szurkolnak. Ennek a magatartásnak az oka azonban egyáltalán nem a magyar csapattal szembeni ellenszenv, hanem sokkal inkább az általuk ismert ideállal való azonosulás (sikeres román futball) élményében fedezhető fel. Ebben nem a közösségi, hanem a modernizáció következtében kizárólagos normává vált individuális perspektivizmus jut érvényre.

A szegregáció az eltérő nyelvhasználat és vallás ellenére a domokosikkal szemben korlátozott. A felvett interjúk elemzése azt mutatja, hogy a románok talán a magyarok számukból következő egyre kisebb gazdasági és kulturális súlya miatt nem vagy csak korlátozottan és csak ritkán élnek extrém formában a kirekesztéssel. A román perspektívából a magyar etnikum jelenléte tét nélkülivé válik 1989 után.^[7] A szegregáció gyengülését elősegíti az, hogy a Lápos vidéki magyarok etnikai identitásukat az előzőekben elemzett okok miatt egyre hangsúlytalanabban vállalják.

Ebből következik, hogy a domokosi magyarok integrációja a mindennapi együttélés elveinek szükségszerű transzportációját jelenti; saját életvilágukra vonatkozóan ez a többség normáinak, értékeinek fokozatos és reflektálatlan átvételeként valósul meg. Míg az idősebbek számára a két életvilág még határozottan elválik, addig a fiatalabb generációk számára a határvonalakat legitimáló megkülönböztetés intellektuális alapjai elmosódnak; az elfogadás önkéntes, elvész belőle a kényszer élményének korábban még meghatározó motívuma. A fiatalabb magyar generációk a többségi/befogadó csoport saját elvárásait mint önmagukra alkalmazható szabályt adoptálják.

Összegzésképpen kijelenthető, hogy A. Gergely András megállapítása, mely szerint: „Aki asszimilál, egyúttal konfliktusokat is életre hív vele, kudarcokat is vállal”^[8] – a láposi románság és magyarság (különösen a

domokosi magyarság) relációjában egyre kevésbé érvényes alapvetés. Az asszimiláció már nem szenvedéstörténet – sokkal inkább vállalt életstratégia, pozitív attitűd. Valószínűleg itt jelölhető meg az a lélektani küszöb, ahonnan az asszimilációs folyamat exponenciálisan fel fog gyorsulni.

3. Ez a folyamat talán legvilágosabban a *nyelvi identitás* esetében látható. A klasszikus és sokszor jellemzett folyamat ellenére is meglepő, de az idősebb domokosi asszonyok között nagy számban vannak, akik alig tudnak románul. Ennek nyilvánvaló oka, hogy nem volt szükség az intenzív érintkezésre, a találkozások száma korlátozott volt. Manapság a nyelvi asszimiláció jelei egyre látványosabb formában figyelhetőek meg, ilyen az aktív szókészlet beszűkülése, a romános grammatikai szerkezetek alkalmazása, amit az idéz elő, hogy a románok a mindennapi érintkezésben nagyobb gyakorisággal használják, mint a magyarok. A vegyes házasságokban a román az általánosan preferált nyelv, függetlenül attól, hogy melyik fél magyar. Ugyancsak hozzájárul az általános nyelvi romláshoz az egykor modellként emlegetett nyolcosztályos iskola kilátástalan helyzete. Az iskolaépületet holland segítséggel 1995-ben újították fel, de a gyors amortizáció következtében tönkrement eszközök pótlására a források hiánya miatt semmi remény nincs. Manapság a születésszám csökkenése miatt nemcsak a kiszámú iskoláskorú, de ebből következően az alacsony költségvetési normatíva is hozzájárul a tanárok fluktuációjához, ami az oktatómunka minőségének rovására megy.

A lokális, az etnikai és a nyelvi identitás hipotetikus szétválasztása az értelmezést segítő módszertani fogás. A domokosi identitás elemzésekor mindhárom szegmensben beálló változások egy aspektusban végrehajtott összevonását kell megvalósítani.

Ennek fogalmi kerete az idegenné válás, az idegenség univerzális élménye. Összefoglalóan ez azt jelenti, hogy az identikus értékviselés, pontosabban értékcsere oka Domokoson az, hogy az individuum idegenné válik saját kultúrájában. Személyes céljai és önmegvalósításának programja egyre kevésbé konveniálnak a falubeli sorstársakéval. A közös orientációs pontok elveszítik szerepüket, helyüket pedig már nem a helyi társadalmi konszenzus alapján meghatározott értékek veszik át. Érdekes, hogy a legtöbb domokosi az elmúlt életvilág eltűnését veszteségként éli meg. A hagyományos műveltség iránti romantikus vágyakozás azonban csak az emlékek megidézésére és semmiképpen sem rekonstruálására kínál pozitív lélektani közeget. Domokoson idegenné válni – mint bárhol máshol, ahol olyan emberek élnek, akik valaha „közösségben” léteztek – annyit jelent, mint elveszíteni a lehetőségét annak, hogy valaki a másikban magára ismerjen.

[1] A tanulmány megírásához szükséges kutatómunkát a *Research Support Scheme* és az OTKA T 026508. sz. kutatási program támogatta.

[2] *Belső-Szolnok és Doboka megye története 1848–49-ben*. Demeter és Kiss nyomdája, Dés 1890. 104; Domokos, melynek az időszakban kb. 800 lakosa lehetett, 124 katonát állított ki önkéntes szerveződésű nemzetőrségében.

[3] Már Báthory Kristóf és Báthory Zsigmond is felismerte ezt, és Domokost mentesítették a harmincad fizetése alól: „szűk és terméketlen terület”.

[4] A pontosság kedvéért meg kell jegyezni, hogy Poiana Botizii (Farkasfalva) kis lélekszámú, eredendően román telep közigazgatásilag ugyancsak Erzsébetbányához tartozik, de ez az etnikai arányok változásainak tendenciáján nem változtat.

[5] A mai adatok hozzávetőleges és nem statisztikai pontosságú megadásának oka, hogy az 1992-es népszámlálás számunkra hozzáférhető adatai ömlesztettek, és a kutatás részeként felvett census adatainak eddig 80%-át sikerült feldolgozni.

[6] Ahogy azt Gunda Béla is megemlíti 1941-es erdélyi gyűjtőútjának adatai között, a románok a Láposi-medencében a magyaroktól tanulták a magasabb színvonalú földművelő technológiát. Gunda szerint ezt az bizonyítja, hogy az olyan alapvető mezőgazdasági eszközök, mint például az eke alkotórészeit a román parasztok magyar kölcsönkifejezésekkel nevezik meg.

[7] 1989 után egyetlen komolyabb, de elszigetelt etnikai atrocitásról van tudomásunk, mikor egy debreceni néptáncgyűttesnek fellépése után megrongált autóbuszán kellett elmenekülnie Oláhláposról.

[8] A. Gergely András: *Politikai modernizáció és etnikai alternatívák*. Regio 1990/4. 67–82.

Tartalomjegyzék [Erdélyi Múzeum - 62. kötet, 2000. 3-4. füzet] **Kezdőlap**

[+ betűméret](#) | [- betűméret](#)

[stílus 1 \(fehér\)](#) [stílus 2 \(fekete\)](#)
